
DOBRUCADAKİ TATAR TÜRKLERİNDE NEVRUZ GELENEĞİ

Yard. Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL

*Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*

ÖZET

Dobruca toprak parçası 1393 yılında Türklerin eline geçmiştir. 1878 Osmanlı-Rus savaşları sonunda Dobruca Türklerin elinden çıkmış, Berlin antlaşması sonucu, Romanya topraklarına katılmıştır.

Dobruca'da resmî rakamlara göre, 29533 Tatar Türkü ve 24449 Anadolu'dan gitmiş Osmanlı Türkü yaşamaktadır. Bu rakamlar tartışmalıdır. Toplam olarak bölgede yüz bin civarında Türkün (Tatar Türkü ve Anadolu'dan giden Osmanlı Türkü) yaşadığı kendilerince belirtilmektedir.

Amacımız Dobruca'da yaşayan Tatar Türklerindeki nevruz geleneğini ortaya koymaktır. Bu yapılırken geleneklerin yazıya ilk geçirilmesinden günümüze kadar olan seyri takip edilmeye çalışılmıştır.

Nevruz törenleri hakkında daha önce yapılmış çalışmalar, tarihi sırayla ele alınmıştır. Bu törenlerin zamanın akışında, nasıl azaldığı gözler önüne serilmiştir. Her çalışma ayrı ayrı sergilenerek nevruz hakkındaki bilgiler ortaya konmuştur. Nevruz gelenekleri ve türküleri iç içe incelenirken, zamanla geleneklerin değil, sadece türkülerin yaşatıldığı görülür. Bu yönüyle türküler ayrıca ele alınmış tarihi sırasıyla kayıplarıyla benzerlik ve farklılıklarıyla incelenmiştir. Bu incelemeler içerik ve muhteva bakımından ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise Dobruca'daki Osmanlı Türklerinin gelenekleri ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Nevruz, nevruz törenleri, nevruz türküsü, zamanla oluşan kayıplar.

GİRİŞ

Dobruca bölgesi, Romanya ile Bulgaristan sınırları içerisinde yer alır. Dobruca topraklarının yaklaşık üçte ikisi Romanya'da, üçte biri Bulgaristan'da bulunmaktadır. Bizim ele alacağımız nevrüz geleneği, Romanya Dobrucası'nda yaşayan Kırım kökenli Tatar Türklere ait olanıdır.

Dobruca 1393-1402 ve 1419-1878 tarihleri arasında Osmanlı idaresinde kalmıştır. Kırım Türklerinin bölgeye yerleşmeleri I. Bayezid döneminde başlamaktadır. Gökbilgin (1959). Osmanlı hâkimiyeti altındaki süre içinde, Kırım'dan gelen Tatar Türkleri zamanla Dobruca'ya yerleştirilirler. Yavuz Sultan Selim ile devam eden Tatar Türklerinin bölgeye gelişleri, daha sonraki yıllarda da sürmüştür. Özellikle Kırım'ın 1783 yılında Rusların eline geçmesiyle Kırım Türklerinin göç yerlerinden biri de Dobruca olmuştur. Decei (1945). Sultan Abdulmecit Kırım'dan gelenleri Karasu kasabasına yerleştirmiştir. Daha sonra bu kasabanın adı Mecidiye olarak değiştirilmiştir. 1995 yılında vilâyet olan Mecidiye'de, 46586 olan nüfusun yaklaşık dörtte biri (resmî rakamlara göre 4140) Tatar Türktür. Romanya Dobrucası'nda resmî sayımlara göre, 24449 Tatar Türkü bulunmaktadır. Osmanlı zamanında Anadolu'dan gitmiş Türklerin sayıları yine resmî rakamlarla 24449'dur. Bu rakamlar her zaman tartışma konusu olmuştur. Önal (1998).

Amacımız Dobruca'da Tatar Türkleri arasındaki nevrüz geleneklerini ortaya koymak, nevrüz törenlerinin seyrini takip etmek, kayıpların yaşandığı yıllardan geleneğin son izlerine kadar, törenlerin akışını izlemektir.

Dobruca'da Tatar Türklerine ait nevrüz kutlamalarını yazılı kaynaklardan öğreniyoruz. Yazılı kaynakları, tarihi kronoloji içinde ele alarak geleneğin akışını takip edebilmekteyiz. Günümüze kadar nevrüz törenlerinin gelmediği ve uygulanmadığını görülmektedir. Ulaşabildiğimiz en eski yazılı kaynaklardan hareket ederek geleneğin sonraki yıllarda oluşan vaziyeti ele alınmaya çalışılmıştır.

Nevrüz törenleriyle ilgili, altı yazılı kaynak ve

içeriği değerlendirmeleriyle birlikte çalışma konumuzu oluşturacaktır. Ele alacağımız daha önce yapılmış altı çalışmanın ilk üçünde hem nevrüz gelenekleri, hem de beraberinde nevrüz türküsü yer almakta iken, son üç metinde yalnız nevrüz türküsü gözükmektedir. Geleneklerin akışı kayıplarla sürerken, bir zaman sonra, artık uygulanmayan geleneklerden arta kalan türküler yaşamaya devam etmiştir.

1921, 1963, 1966 yıllarında yayımlanan üç metinde nevrüzla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Hiçbir eser nevrüzla doğrudan ilgili değildir. Gelenekler genel olarak ele alınırken nevrüz törenlerinden de söz edilmiştir. Bu üç metinde geçen her bir nevrüz türküsü yayın tarihi sırası dikkate alınarak numaralandırılmıştır.

Nevrüz türkülerinin anonim olanlarının tamamı yeniden ele alınmıştır. Bu türkülerin tarihi seyri, yayım tarihi verilerek karşılaştırılmıştır. Böylece varyant oluşturanları, kendi aralarında ne kadar farklılık arz ettiği belirlenmiştir. Nevrüz törenlerinden sonra, nevrüz türküsünün de zamanla unutulmaya başlandığı giderek eksilen kıtalar ve mısralarla anlaşılmaktadır.

Altı metinde nevrüz kelimesi sırasıyla şöyle yer almaktadır: 1- Nauvrez, 2- Newrez, 3- Navrez, 4- Nevrez, 5- Navrez, 6- Naurez. Burada sadece 3. ve 6. yazılarda naurez şekli geçmektedir. Diğerlerinde ses farklılıkları görülmektedir. Bu farklılığın oluşumunda Tatar Türkçesi'nin ağız farklılıklarının yanı sıra, metinlerin çoğunun Romen alfabesi ile yazılmış olmasının da etkisi vardır.

Altı metinde geçen bu anonim türkünün dışında, "ilkyaz" başlığı altında bir şiir göze çarpmaktadır. Bu şiirde nevrüz törenleri anlatılmaktadır. Buradan hareketle nevrüze "ilkyaz" adının verildiği de görülmektedir. Bu adlandırmaların dışında, Müstecib Ülküsal'ın verdiği bilgilerde "nevrüz", "yenigün" adlarına rastlamaktayız. Ülküsal, (1966). Dumirrescu'ya göre bu törenin adı "Ateş Bayramı"dır. Dumitrescu, (1921).

NEVRUZ KUTLAMALARI

Dobruca Tatar Türklerinin nevrüz kutlamala-

rı hakkındaki ilk bilgileri Analele Dobrugei (Dobruca Yıllığı)'de bulmaktayız. 1921 yılında Tatlıcak Köyü İlkokulunda öğretmen olarak görev yapan İ. Dumitrescu adlı bir Romen tarafından nevrüz törenleri derlenerek yazıya geçirilmiştir. Dumitrescu (1921).

I. Dumitrescu, Nevruz'dan dinî olmayan büyük bir bayram olarak söz eder. Çok büyük kalabalık tarafından kutlandığını ve bunun bir bayram olarak idrak edildiğini belirtir. Adına da "Ateş Bayramı" denildiğini söyler. İ. Dumitrescu, bu bayramın Hıristiyanlarca kutlanan paskalya (paşte) bayramına benzediğini belirtir. Çocukların ateş üzerinden atlarken "ağırlığım gavura" dediklerini söyler. Murathan ve Toprakhisar köylerinde de aynı kutlamaların yapıldığı görülmektedir.

Bu makalede, bayramın ateş çerçevesinde geliştiğinden ve ateşin "fetiş" durumunda olduğundan söz edilir. 10-15 çocuğun ev ev dolaşarak nevrüz şarkılarını söyledikleri ve bu şarkıların Hıristiyanlarca söylenen Noel şarkılarına benzetildiği görülür. Romen alfabesi ile kaleme alınan bu nevrüz türküsü, eldeki diğer varyantları içinde en uzun olanıdır. Dinî terimleri doğru anlaşılıp yazıya doğru olarak geçirilmediği görülmektedir.

Türkünün yazarı bir Romen olduğu için, türküyü Romen alfabesi ile kaleme almıştır. Bazı kelimeleri anlamlandırmak (* ile belirlenenler) bu yüzden mümkün olmamıştır. Özellikle dinî ibarelerin bazıları böyledir.

I-

1. "Bis millai men nàne Errah manù eiane Erai mù diyàne Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Bismillah men* nene* Errahmani eyane* Eray* mi diyene Teyze nevrüz günü mübarek
2. Bis milai melcudian Velkudret velburan Acildi giumlé alemé perman nauvrez - ghiunù mubàrec	Bismillah melkudyen* Velkudret vel Kur'an Açıldı cümle aleme ferman Ezâ Teyze nevrüz günü mübarek
3. Bis milai vesàpa alem Mustafa Ium metine câil vépa Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Bismillah ve sefa Pacri Fahri alem Mustafa (o)lum methine kail vefa Teyze nevrüz günü mübarek

4. Euvelchi iaré Ebu- Bechir İdér Allah-ié zichir El handù lila cioc şucur Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Evvelki yâri Ebubekir İder Allahu zikir Elhamdülillah çok şükür Teyze nevrüz günü mübarek
5. Echingi iare Omer Eibetânden iertriter Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	İkinci yari Ömer Heybetinden yer titrer Teyze nevrüz günü mübarek
6. Iucingi iare Osman Dilin Dedâr Coran Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Üçüncü yari Osman Dilindedir Kur'an Teyze nevrüz günü mübarek
7. Deotângi iaré Ali Zulpu care duldû-li Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Dördüncü yari Ali Zülfikârî duldülü Teyze nevrüz günü mübarek
8. Beşingi iaré Asen Pengireden paçâsen Naurezé iaulâc tacâsen Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Beşinci yari Hasan Penceden bakasın Nevruziyelik takasın Teyze nevrüz günü mübarek
9. Turnà ider dostlârâm Indistandâ câşlarâm Giumlé cuşi başlarâm Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Turna eder dostlarını (H)indistanda kışlarını Cümle kuş başlarını Teyze nevrüz günü mübarek
10. Duadac aidar inâm ioc Soilemeié dilâm ioc Allahdan cairî zechrâm ioc Ezà nauvrez - ghiunù mubàrec	Dudak söyler inim yok Söylemeye dilim yok Allah'tan gayri zikrim yok Teyze nevrüz günü mübarek
11. laz gheldi iâban Dechildi iere sâban Ehli aian veliiman Eza nauvrez - ghiunù mubàrec "	Yaz geldi yaban Dikildi yere saban Ehli ayan vel iman Teyze nevrüz günü mübarek

Nevruz hakkındaki bir başka bilgiyi, Ali Cafer Naci'nin 1963 yılında yayımladığı bir makalesinde görmekteyiz. Nagı (1963). 1921 yılında anlatılan gelenek, 1963'te biraz daha azaldığı veya bu makalede konuya daha az yer ayrıldığı görülür. Buradan geleneğin zayıfladığı hükmünü çıkarabiliriz.

1963 yılında nevrüz törenleri anlatılırken çocukların ön planda olduğu görülür. Bahar bayramının ilanı sayısı 3 ile 8 arasında değişen çocuklarca yapılır. Çocuklar, evden eve baharın geldiğini müjdeleyen türküler söyleyerek gezerler. Nevruz türküsünde, kış mevsiminin sonunun geldiği, tabiatın canlanması ve baharın geldiği anlatılır. Ço-

cuklar, bir çömlek içine çiçek buketleri koyarlar ve onlardan her birini kapısını çaldıkları evin hanımına hediye ederler. Evin hanımı çocukların taşıdığı ağaç dalının birine ya bir çiçekli mendil, ya bir işlemeli peşkir, ya da bir başörtüsü asar. Bunların dışında çocuklara para, şeker veya meyve de verebilirler.

1963 yılında yazılan bu makalede, nevrüz geleneğinin eskiden çok daha yaygın olduğu belirtilir. 1960'lı yıllarda yalnız değişik köylerde nevrüz törenlerinin kaldığı belirtilir. Şarkı söyleyen çocuklar evleri bir bir ziyaret ederler. Bu ziyaretler köyün en büyüğünden başlanır, sonra öğretmen ve diğer idari görevliler gezilir. Sırasıyla büyüklerin ellerini öperler.

Makalede nevrüz türküsünün bir parçasına yer verilmiştir.

II-

" Newrez keldi körünüz	Nevruz geldi görünüz
Körmniğin beriniz	Hediyemi veriniz
Ğennet bolsın ğeriniz	Cennet olsun yeriniz
Aza nawrezim mibarek	Teyze nevruzum mübarek
Yaz keldi yaban	Yaz geldi yaban
Dikildi yerge saban..."	Dikildi yere saban...

Nevruz törenlerinin ele alındığı bir başka eser ise, Müstecib Ülküsal'ın 1966'da yayımladığı *Dobruca ve Türkler* adlı kitaptır. Burada nevrüzla ilgili bilgiler bulmaktayız. "Nevrez- Nevruz - Yenigün - Şenliği ve Türküsü" başlığı altında nevrüzla ilgili şu bilgiler yer almaktadır: "İlkbahar bayramlarından olan nevrüz, kışın ve soğğun ardından karşılanan canlandıcı, tazeleyici yeni bir mevsimin kutlandığı gündür. Otlar, tohumlar ve ağaçlar yeşerir; sular gürül gürül akmaya başlar. İnsanların ve hayvanların yaşamları için gerekli olan ürünler belirir, tomurcuklanır. Bütün bunlar yaşama umudu ve sevinci verirler. İnsanlar her tarafta tabiatın canlanmasını kendilerince kutlarlar. Dualar, ayinler yapılır; türküler söylenir ve oyunlar oynanır. Bu şenlikleri düzenleyenler, ulu tanrıya, tabiat ilâhına, bereket tanrısına hamd ve sena ederek kurbanlar keserler, adaklarda bulunurlar."

Kırım Türkleri arasında görülen gelenekler-

den bazıları şunlardır: Köy çocuklarından 10-18 yaş arasında olanlar birkaç grup halinde toplanırlar. Büyüğe bir ağaç dalının ince çubukları ucuna ilk baharda yetişen akbardak (kardelen) çiçeklerini takarlar. Toplu halde evden eve giderek hep bir ağızdan nevrüz türküsünü koro halinde söylerler.

III-

"Navrez keldi körünüz Nevruz geldi görünüz
Körümlüğün beriniz Hediyemi veriniz
Bahar keldi yaban Bahar geldi yaban
Dikildi yere saban Dikildi yere saban
Hâza navrezim mübarek..." Teyze nevruzum mübarek

Çocuklar evleri bir bir türkü söyleyerek ziyaret ederlerken onlara çevre, şal, yumurta, para verilir. Çocuklar böylece topladıklarını kendi aralarında paylaşırlar. Bu şenlik bir hafta sürer. Türk çocukları köylerindeki ve yakın köylerdeki Romen ailelerinin evlerini de ziyaret ederler. Onlardan da bahşiş toplarlar.

M. Ülküsal, "Şam Atlamak yahut Belki Şamanlatmak" başlığı altında, ilk baharda yapılan ve kendisinin ne zaman yapıldığını hatırlayamadığı törenlerden bahseder. Burada, kızların ve delikanlıların köy meydanlarında öbek öbek toplanıp ateş yaktıklarından ve ateşin etrafında halka olup saf tuttuklarından söz edilir. Her delikanlı ve arkasından bir kız koşarak ateşin üzerinden atlarlar. Bu tören bir iki saat sürer.

M. Ülküsal'ın Ülküsal, (1966) hatırlayamadığı törenleri, daha önce 1921 yılında İ. Dumitrescu'nun derlediği görülmüştür. Ateşten atlamak eski bir tören olmakla birlikte hem nevrüz hem de Hıdırellez (Önal,1995) geleneklerinde görülmektedir. Muhtemelen nevrüzda da şam atlama olarak adlandırılan tören uygulanmış olmalıdır. Dikkat edilirse, Dobruca doğumlu olan merhum M. Ülküsal'ın 1966'da yazdığı eserinde bazı şeyleri tam olarak hatırlayamaması, geleneğin her geçen gün unutulduğu ortaya koymaktadır.

Her ilk üç yazılı kaynakta nevrüz törenlerinde çocukların rolü ağırlık kazanmaktadır. Türküler söyleyerek ev ev dolaşmaları, çocuklara ev hanımının hediyeler vermeleri geleneğin merkezini oluşturmaktadır.

Bu üç kaynaktan sonra, yılların akışı içinde, artık nevrüz gelenekleri ile değil, sadece nevrüz türküsü ile karşılaşmaktayız. Nevruz geleneklerini anlatan bir yazıya rastlamıyoruz. Nevruz törenleri anlatılmamış, nevrüzden kalan bir hatıra gibi, nevrüz türkülerine yer verilmiştir.

Konuyla dolaylı olarak ilgili olan nevrüzla ilgili bir şiir, 1980 yılında Boztorgay adlı eserde, yedi dörtlük halinde yer almaktadır. Nagi vd.(1980) Adı geçen kitapta yazarlar, alfabe hususunda birtakım tasarruflarda bulunmuşlardır. Bunları bir liste halinde kitabın başında göstermişlerdir. Meselâ w'nin v ile u sesleri arasında olduğunu belirtilip tawuk örneği verilmiştir.

IV-Nevrez

1. "Nevrez keldi korınız Korımın beriniz Cennet bolsın ceriniz A za, nevrüzim mübarek.	Nevruz geldi körtünüz Hediyemi veriniz Cennet olsun yeriniz Teyze nevrüzüm mübarek
2. Yaz keldi yaban Tigildi yerge saban El hayatu vel iman A za, nevrüzim mübarek	Yaz geldi yaban Dikildi yere saban El hayati vel iman Teyze nevrüzüm mübarek
3. Yaz keldi çank boldı Ayvanlar arık boldı Künleri şark? Boldı A za, nevrüzim mübarek	Yaz geldi aydınlık oldu Hayvanlar temizlendi Gönleri çank oldu Teyze nevrüzüm mübarek
4. Nevrez keldi yaz keldi Ördek keldi kaz keldi Kuşlardan avaz keldi A za, nevrüzim mübarek	Nevruz geldi yaz geldi Ördek geldi kaz geldi Kuşlardan avaz geldi Teyze nevrüzüm mübarek
5. Çeşmelerden suw akar Cencem kapıdan bakar Tokızga şevre takar A za, nevrüzim mübarek	Çeşmelerden su akar Yengem kapıdan bakar Dokuz da çevre takar Teyze nevrüzüm mübarek
6. Üyüm aldında başka Aktar totam bir bokşa Ya marama, ya akşa A za, nevrüzim mübarek	Evim altında bahçe Aktar tutayım bir bohça Ya mahrama ya akçe Teyze nevrüzüm mübarek
7. Avalarda uçar kaz Men aytayım özin yaz İşte keldi bahar yaz A za, nevrüzim mübarek?"	Havalar da uçar kaz Ben söyleyim kendin yaz İşte geldi bahar yaz Teyze nevrüzüm mübarek

1981 yılında yayımlanan Mehmet Ali Ekrem'in, *Bülbül Sesi* adlı folklorik eserinde, navrez adlı türküye yer verilmiştir. Ekrem (1981) *Boztorgay* adlı eserden aldığımız yedi kıtadan oluşan şiirin altı dörtlüğü burada da yazıya geçirilmiştir. *Bülbül Sesi* adlı eserde yer alan türkü de şöyledir:

V- Navrez

1. "Nevrez keldi korınız Korımın beriniz Cennet olsun yeriniz A za, (Ezan) navrezim mübarek!	Nevruz geldi körtünüz Hediyeniz(i) veriniz Cennet olsun yetiniz Teyze nevrüzüm mübarek
2. Yaz keldi yaban Dikildi yere saban El hayati vel iman A za, navrezim mübarek!	Yaz geldi yaban Dikildi yere saban El hayati vel iman Teyze nevrüzüm mübarek
3. Yaz keldi çank boldı Hayvanlar arık boldı Tüylerinden faruk oldu A za, navrezim mübarek!	Yaz geldi aydınlık oldu Hayvanlar temizlendi Tüylerinden fark oldu Teyze nevrüzüm mübarek
4. Nevrez geldi yaz keldi Havadan uçup kaz keldi Bülbülden avaz geldi A za, navrezim mübarek!	Nevruz geldi yaz geldi Havadan uçup kaz geldi Bülbülden avaz geldi Teyze nevrüzüm mübarek
5. Evin öni gül bahça Aktar ablam bir bokça Ya marama, ya akşa A za, navrezim mübarek!	Evin öni gül bahçe Aktar ablam bir bohça Ya mahrama ya bohça Teyze nevrüzüm mübarek
6. Havalar da uçar kaz Men aytayım özin yaz İşte keldi bahar, yaz A za, nevrüzim mübarek!"	Havalar da uçar kaz Ben söyleyim kendin yaz İşte geldi bahar, yaz Teyze nevrüzüm mübarek

Bu türküler Kırım Türklerinin şivesiyle söylenmiştir. Şive içindeki ağız farklılıkları yanı sıra, bazı dörtlüklerin unutulduğu, bazı mısraların değişikliğe uğradığı görülmektedir.

Aynı yazar, *Din Istoria Turcilor Dobrogeni* adlı eserinde Türk geleneklerinden söz ederken aynı türküye tekrar yer vermiştir. Burada her kıtada yer alan "A za" yerine E za şekli görülmektedir. Aynı türküde yer alan nevrüz yerine navrez denilmiştir. A za :Ezan olarak parantezle açıklamıştır. Aynı yazarın iki ayrı eserinde bile aynı türkünün farklı olarak kaydedildiği görülmüştür. Ekrem, (1994).

Dobruca'da Kırım Türklerince çıkarılan Karadeniz gazetesinde nevrulza ilgili bir türküye 1994 yılında yer verilmiştir. Burada türküye nevrulz ilâhisi denilmiştir. Manye, (1994).

VI- Nâürez İlahisi

1. "Bismillaha-hi Wessepa, Fahri Ali Mustafa Ümmetine kıl vefa Nekaret: Aza, Naurezım Mübarek!	Bismillahi vessafa Fahri alem Mustafa Ümmetine kıl vefa Tezye nevrulzum mübarek!
2. Birinci yari Osman Yazdı tahtı Kur'han Ekli yahli Weliman Naurezım Mübarek!	Birinci yâri Osman Yazdı tahtı Kur'an Ehli yâri veliman Nekaret: Aza, Tezye nevrulzum mübarek!
3. İkinci yari Ebubekir İder Alla ya zekir Elham dulilla çok şükür. Nekaret: Aza, Naurezım	İkinci yâri Ebubekir Eder Allah'a zikir Elham dulillah çok şükür Mübarek! Tezye nevrulzum mübarek
4- Üşüincü yari Ali Zulfükârî Zuldani Odur Tanhri arslanı Nekaret: Aza, Naurezım Mübarek!	Üçüncü yâri Ali Zülfükârî Zuldani Odur Tanrı arslanı Tezye nevrulzum mübarek!
5. Dörtüncü yari Asan Bo neürece bakarsan Nekaret: Aza, Naurezım Mübarek!	Dördüncü yâri Hasan Bu nevrulza bakarsan Tezye nevrulzum mübarek!
6. Beşinci yari Üsein Bu neürece irmişiz Hak mübarek eylesün Nekaret: Aza, Naurezım Mübarek!	Beşinci yâri Hüseyin Bu nevrulza ermişiz Hak mübarek eylesün Tezye nevrulzum mübarek!
7. Avadan uçar bin kaz Binin başı bir kaz İşte geldi bahar yaz Nekaret: Aza, Naurezım Mübarek!	Havadan uçar bin kaz Binin başı bir kaz İşte geldi bahar yaz Tezye nevrulzum mübarek!
8. Yaz keldi yaban Dikildi yere saban Ehliyalı Weliman Nekaret: Aza, Naurezım Mübarek!	Yaz geldi yaban Dikildi yere saban Ehli yari vel iman Tezye nevrulzum mübarek!
9. Nâürez keldi kornız Kornımlıg beriniz Cennet olsun ceriniz Nekaret: Aza, Naurezım Mübarek!"	Nevrulz geldi görünüz Hediyeniz(i) veriniz Cennet olsun yeriz Tezye nevrulzum mübarek!

Şimdiye kadar ele aldığımız anonim şiirlerin dışında, İsmail H.A. Ziyaeddin, *Toy şiirler* adlı eserinde İlkyaz başlıklı şiirinde nevrulzu anlatır. Burada nevrulzun bahar şenliğine dönüşümü ve kıştan çıkan insanların ilkyazda neler yapıp nasıl mutlu olduğu ele alınmaktadır. Ziyaeddin (1992).

İlkyaz

"İlkyaz keldi! Karlar eriy! Awa, cer, kök külümstürü! Suwğa toldı gene dere, Künge karap şöy yeşey! Suwuk celler esmiy endi, Alay barlık neşelendi; Küzde ketken kuşlar kayta, Taw kuwanstan yürkü ayta! Şölde kozılar otlaylar, Toygan soñ zıplap oynaylar... Ballar deseñ epsi tışta; Az can sıkılmadı kışta!	İlkyaz geldi karlar erir! Hava, yer, gök gülümser! Suyla doldu gene dere, Güne bakıp böyle yeşerir! Soğuk yeller esmez şimdi Bütün varlık neşelendi Güzün giden kuşlar döner Dağ sevinçten türkü söyler Çöl (ova)da kuzular otlarlar Doy(duk)tan son(ra) zıplar oynarlar Bal(a)lar desen hepsi dış(ar)da Az can sıkılmadı kışın Köyde uzuw-şuw balaban! Üy altında şıktı saban. Alay çiftlikler altında Turmay ket-kel anda munda! Bir yakta traktor maylana, Bir yakta tuhum saylana, Küle er köylinin yüzü! Em işliy em cırlay özi!"	Köyde yüksek şu balaban (kuşu) Ev altında çıktı saban Bütün çiftlikler altında Durmaz gider gelir orda burda Bir yanda traktör yaylana Bir yanda tohum atıla Güle her köylinün yüzü Hem işler hem cırlar (türkü söyler) kendi

Nevrulz Türküsü

Türkülerin seyrinden de anlaşılacağı üzere, her geçen yıl kayıplar olmuştur. Konu hakkında yazanlar nevrulz türküsünden bir parça almışlardır. Bunlardan bazılarında birkaç kıta birden eksilmiş, bazılarında sadece 5-6 mısra kalmıştır. Yılların akışı içinde geleneğin kaybolmasının ardından, türküsünün de zamanla unutulmaya başlandığı veya ihmal edildiği görülür.

Türkü dememizin sebebi, bir şenliğin kutlanması esnasında söylenmesi ile ilgilidir. Bazen türkü bazen ilâhi olarak geçen şiir ilâhi motifleriyle de iç içedir. Nevrulz şiiri bir ilâhi gibi, Allah'ı zi-

kirle başlar, sonra Hz. Peygamber ve onun dört halifesinden her biri bir başka kıtada anlatılır. Bu kıtaların son mısraı "Eza nevruz mübarek" ile biter. Yani hem İslâmî bir hüviyet vardır, hem de İslâm dini ile ilgisi bulunmayan nevruzdan söz edilir. Burada nevrüz törenlerine dinî mahiyet de kazandırılmıştır. Nitekim dört halifenin ardından peygamberin torunları Hasan ve Hüseyin sayıldıktan sonra, tabiattaki olaylar anlatılmaya başlanır. Bu kıtalardan sonra, İslâmî hüviyet giderek yerini tabiatın canlanışını anlatan mısralara bırakır. İlâhi denilmesi, dinî ibarelerle iç içe yürütmesinden kaynaklanır.

Yayın tarihi sırasına göre, elimizde Dobruca Kırım Türklerinin Nevruzla ilgili altı varyanttan oluşan türküler bulunmaktadır. Makaleler ve şiirler sırasıyla 1921, 1963, 1966, 1980, 1981, 1994 tarihlerinde yayımlanmıştır. Biz de bu tarihi kronolojiyi takip ettik. Yayın tarihi sırasına göre; ilâhilerle I, II, III, IV, V, VI diyerek her birine numara verdik. Karşılaştırmaların sağlıklı yürütülmesi için ayrıca her üçlük veya dörtlüğü 1,2,3... şeklinde numaralandırdık. Yanlarına da tarihlerini verdik. Böylece yıllar içindeki kayıpları sergilemeye çalıştık. Her varyantta sıralamanın farklı olduğu ve bazılarında yer alan dörtlüklerin diğerlerinde olmadığı görülür. Aynı muhtevaya sahip olanlar, sıralanırken a,b,c şeklinde belirtilmiştir. Bu düzenlemeye göre altı yazıda geçen türkülerini konu akışı içinde sıraladığımızda türkütin zamanla ne kadar farklılaştığı ve kayıplara uğradığı açıkça görülecektir. Orjinal biçimleri ile konuları dikkate alınarak sıralama yapıldı.

1-1/1 (1921)

Bismillah men nene
Errahmani eyane
Eray mi diyene
Eza neuvrez günü muberek

2-VI/K1984)

Bismillaha-hi Wessepa,
(ve seddekna)
Fahri Ali Mustafa
Ümmetine kıl vefa
Aza, Naurezım Mübarek!

3- 1/2 (1921)

Bismillah melkudyen
Velkudret(-il) vel Kur'an
Açıldı cümle aleme ferman
Eza neuvrez günü muberek

4-1/3(1921)

Bismillah ve sefa
Fahri alem Mustafa
(o)lum methine kail vefa
Eza neuvrez günü muberek

5a-1/4 (1921)

Evvelki yari Ebubekir
İder Allaha zikir
Elhamdülillah çok şükür
Eza neuvrez günü muberek

5b-VI/3 (1994)

Ekinci yari Ebubekir
İder Allaya zekir
Elham dulilla çok şükür.
Aza, Naurezım Mübarek!

6-1/5 (1921)

İkinci yari Ömer
Heybetinden yer titrer
Eza neuvrez günü muberek

7a-1/6 (1921)

Üçüncü yari Osman
Dilindedir Kur'an
Eza neuvrez günü muberek

7b-VI/2 (1994)

Birinci yari Osman
Yazdı tahtı Kur'han
Ekli yahli Wel iman
Aza, Naurezım Mübarek!

8a-1/7 (1921)

Dördüncü yari Ali
Zülfi yare doldu-li
Eza neuvrez günü muberek

8b-VI/4 (1994)

Üçüncü yari Ali
Zulfükari Zuldani
Odur Tanhri arslani
Aza, Naurezım Mübarek!

9a-1/8(1921)

Beşinci yari Hasan
Pencereden bakasın
Navreziyelik takasın
Eza neuvrez günü muberek

9b-VI /5(1994)	Dörtüncü yarı Asan Bo neürece bakarsan Aza, Naurezım Mübarek!	15b-16a-III (1966)	Navrez keldi körünüz Körümlüğün beriniz Bahar keldi yaban Dikildi yere saban Hâza navrezim mübarek...
10-VI/6 (1994)	Beşinci yarı Üsein Bu neürece irmişiz Hak mubarek eylesün Aza, Naurezım Mübarek!	15c- IV/K1980)	Nevrez keldi korınız Korımniğin beriniz Cennet bolsın ceriniz A za, navrezim mibarek.
11- I /9(1921)	Turna eder dostlarım Hindistanda kışlarım Cümle kuşı başlarım Eza neuvrez günü muberek	15d- V/K1981)	Nevrez keldi korınız Korımlığın beriniz Cennet olsun yeriöiz A za, (Ezan) navrezim mübarek!
12-1/10 (1921)	Dudak aydar inim yok Söylemeye dilim yok Allahtan gayri zikrim yok Eza neuvrez günü muberek	15e- VI/ 9 (1994)	Naürez keldi korınız Korımlığın beriniz Cennet olsun ceriniz Aza, Naurezım Mübarek
13a-I/II (1921)	Yaz geldi yaban Dikildi yere saban Ehli ayan vel iman Eza neuvrez günü muberek	16b- IV/2 (1980)	Yaz keldi yaban Tigildi yerge saban El hayatı vel iman A za, navrezim mibarek
13b- V/2(1981)	Yaz keldi yaban Dikildi yere saban El hayatü vel iman A za, navrezim mübarek!	17a- IV/3 (1980)	Yaz keldi çank boldı Ayvanlar arık boldı Künleri şark? boldı A za, navrezim mibarek
13c- VI/8(1994)	Yaz keldi yaban Dikildi yere saban Ehliyali Weliman Aza, Naurezım Mübarek!	17b-V/3 (1981)	Yaz keldi yank oldı Hayvanlar arık boldı Tüylerinden faruk oldu A za, navrezim mibarek!
14- VI/7 (1984)	Avadan uçar bin kaz Binin başı bir kaz İşte geldi bahar yaz Aza, Naurezım Mübarek!	18a- IV/4 (1980)	Nevrez keldi yaz keldi Ördek keldi kaz keldi Kuşlardan avaz keldi A za, navrezim mibarek
15a-II (1963)	Newrez keldi korınız Korımniğin beriniz Cennet bolsın ceriniz Aza nawrezim mibarek Yaz keldi yaban Dikildi yerge saban...	18b-V/4 (1981)	Nevrez geldi yaz keldi Havadan uçup kaz keldi Bülbülden avaz geldi A za, navrezim mübarek!

- 19- IV/5 (1980) Çeşmelerden suv akar
Cencem kapıdan bakar
Tokızga şevre takar
A za, nevrezim mibarek
- 20a- IV/6 (1980) Üyüm aldında bakşa
Aktar totam bir bokşa
Ya marama, ya akşa
A za, nevrezim mibarek
- 20b- V/5 (1981) Evin öñü gül bahça
Aktar ablam bir bokça
Ya marama, ya akşa
A za, navrezim mübarek!
- 21a- IV/7 (1980) Avalarda uçar kaz
Men aytayım özin yaz
İşte keldi bahar yaz
A za, nevrezim mibarek?
- 21 b- V/6 (1980) Havalarda uçar kaz
Men aytayım özin yaz
İşte keldi bahar yaz
A za, nevruzim mibarek!

Şekil

Eldeki altı varyantın hepsi dört mısradan oluşmamaktadır. Bazıları üç mısradan ibarettir. Buna göre: I. türkünün 5.,6., ve 7. dizeleri; VI. türkünün 5.dizesi üçerlidir. II. türkü 6 dizeden, III. türkü 5 dizeden oluşur. Bu saydıklarımızın dışında değişik varyantlarda 29 dörtlülük yer almaktadır. Tüm varyantlardaki üçlü, dörtlü, beşli ve altılı birliklerin tamamının sayısı 35'tir.

Her üçlüğün, dörtlüğün, beşliğin sonunda - altılı olan II. varyantta dördüncü dizededir - eza / aza / a za / hâza olarak başlayan ve nevruz/nevruzum mübarek şeklinde bir nakarat yer alır. Eza/Aza bir hitap edatıdır. Bir yerde de eza'nın ezan şeklinde açıklandığı görülür. Kafkas Nogay Türklerinde "azan" şekli yer almaktadır. Azan, azan! biçiminde hitap vardır. İndraliyev (1995).

I. nakaratta "Eza" şekli yer alır ve sonrasında virgül yoktur.

II. nakaratta "Aza" şekli yer alır ve sonrasında virgül yoktur.

III. nakaratta "Hâza" şekli yer alır ve sonrasında virgül yoktur.

IV. nakaratta "A za" ayrı yazılmıştır ve kelimenin ardından virgül konmuştur.

V. nakaratta "A za" yine ayrı yazılmıştır ve kelimenin ardından virgül konmuştur ve kelime ezan olarak açıklanmıştır.

VI. nakaratta "Aza" bitişik yazılmış ve ardında virgül konmuştur.

Virgülün olmaması, Aza / Eza nevruzum aziz nevruz biçiminde sıfat tamlaması olabileceği ihtimalini düşündürmekte ise de, Tatar Türkçesinde görülen "E za"nın değişik şekilleri ağız farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Aza veya eza, ece anlamına gelmektedir. Eski Türkçe'de "ece" kraliçe anlamındadır. Räsänen (1969). Doğu Anadolu'da kullanılan (meselâ Erzurum'da) eze teyze manasınadır. Burada da çocuklar kapı kapı dolaşırken eze! eze! yani teyze! teyze! diye bağırırmaktadırlar. Tatar Türkçesi içinde yer alan ağız farklılıkları aza / eza'dan ibaret değildir. Bu farklılıklar her varyantta yer almaktadır.

"Aza nevruz mübarek" vezin bakımından 4+3=7'li heceye denk düşmektedir. Değişik yıllarda, değişik Tatar Türkçesi ağız yapısıyla ve nihayet değişik hatırlamalarla hece vezni her zaman uyumlu olmamakla birlikte yedi hecelidir.

Muhteva

Her bir üç mısradan, dört mısradan, beş mısradan ve altı mısradan oluşan türkülerin konu içerikleri, nakaratları hariç, sırasıyla şöyledir:

I. varyant : 1-7 ve 10. dinî, 8. hem dinî hem tabiat, 9-11 tabiat konuludur.

II.varyant : Altı mısradan hem dinî ve hem de tabiat konuları iç içedir.

III.varyant: Tabiatla ilgilidir.

IV.varyant: 1 ve 2 dinî, 3-7 tabiat konuludur.

V.varyant: 1. dinî, 2. Hem dinî hem tabiat, 3-6 tabiat konuludur.

VI.varyant: 1-6 dinî, 7. tabiat, 8 ve 9 hem dinî hem tabiat konuludur.

Nevruz türküsünün nakaratı bütün türkünün izahı gibidir. "Eza, nevruz mübarek" ile nevruzun kutlu/mübarek bir gün olduğu anlaşılmaktadır. Bu

kutsiyetin İslâm'a mı yoksa İslâm öncesine mi ait olduğu şüphelidir. Halkın gözünde bunların iç içe yürüdüğü anlaşılmaktadır. Çünkü nevrüz geleneğinin İslâm dini ile ilgisi yoktur. Mübarek kelimesinin kökeni İslâm kültürü ile ilgili olup burada karşıladığı kavram, İslâm öncesi bir gelenekle ilgilidir. Bu nakarat ile nevrüz günü bayram olarak değerlendirilmiştir. Nevruz türküsünün son dizelerde nevrüz gününün mübarek bir gün olduğu tekrarlanır. Daha sonraki üçlüklerde/dörtlüklerde baharın gelmesi, tabiatta olan bitenlerin anlatılması sonrasında aynı nakarat yer alır. Dini motiflerle, tabiatın canlanması birbirini takip eder. Dinî olmayan ama mübarek olan bir gün olduğu anlaşılmaktadır.

İslâmî motifler "Bismillah" ile başlar. Dini geleneğe göre her işin başı besmeledir. Besmele ile başlayan kıtalar, Kur'an ile, Hz. Peygamberin adı ve onun en yakınlarının zikredilmesiyle devam eder. İlk yazılı Türk kaynaklardan başlayarak besmele, tevhîd, na't ve ardından dört halifenin zikri çeşitli manzum ve mensur eserlerde görülür. Meselâ Kutadgu Bilig, Hâcib (1069) ve Dede Korkut Kitabı Ergin, (1989) bunlardan bazılarıdır.

Müstecib Ülküsal bu bayramda, ulu tanrıya, tabiat ilâhına, bereket tanrısına hamd ve sena edildiğini, kurbanlar kesildiğini, adaklarda bulunduğunu anlatır. İslâm dini ile İslâm öncesi inanışların karışık yürütüldüğü burada açık bir şekilde görülmektedir. Aynı nakarat ve tabiat içerikli muhteva Kafkasya'da yaşayan Nogay Türklerinin türkülerinde (İndraliyev, 1995) ve Tataristan'da "Nevruz mübarekbad" nakaratlı 124 dörtlükten oluşan "Nevruz Beyiti" adlı bir şiirde bulunmaktadır. Özkan (1995). Dinî olan ve olmayan muhteva bize bir zamanlar türkü olarak söylenen sözlerin zamanla İslâmî renklere bürünerek ilâhi adını alıp eski ve yeni inançlarla içi içe yürüdüğünü göstermektedir.

SONUÇ

Özellikle 1936-1939 yılları arasında Romanya'dan yaşanan göçlerden sonra, geleneklerin paylaşımında ve uygulamasında aksamalar olduğu

görülmür. 1945 yılından itibaren komünizmi kabul eden Romanya'da birtakım törenlerin yapılmasının izne bağlı olması, geleneğin komünizm öncesinde olduğu gibi tabii seyrini kaybettiği söylenebilir. 1950'li yıllarda kooperatiflerin oluşturulması, bölgede sosyalist sistemin oturtulması anlamına gelir. Bu yıllara kadar uygulanan nevrüz törenleri ile bu tarihten sonraki törenler arasında azalmalar göze çarpar. Nevruz törenlerinde söylenen türküler, tıpkı Plevne Savaşı'nda ve sonrasında savaşın hatırasını diri tutan "Osman Paşa Türküleri" gibi, nevrüz türküleri de geleneğin hatırasını yıllar sonrasına taşır.

Dobruca'da yayımlanan nevrüz geleneği üzerine yazılı bilgilerin tamamı Tatar Türklerinin geleneklerini yansıtmaktadır. Oysa bölgede Anadolu'dan giden Osmanlı Türkleri de bulunmaktadır. Anadolu'dan giden Osmanlı Türkleri üzerine bir araştırmanın dışında başka bir kayıt yoktur. Bizim yaptığımız "Dobruca Türkleri'nde Küfür Akşamı Törenleri" adlı çalışmada Romenlerin paskalya bayramlarına karşı yapılan bir tören olduğu anlatılmıştır. Önal, (1996) İ. Dimutrescu'nun verdiği bilgiler ışığında, Türklerin yaptıkları bu törenler, yeniden gözden geçirildiğinde, küfür akşamı törenlerinin nevrüz törenleri olma ihtimalini güçlendirmektedir. Tören zamanı Hıristiyanların Paskalya yortularına denk geldiği bildirilmektedir. Hz. İsa'nın dirilişini dile getiren bu Hıristiyan bayramının zamanı Nisan ayının 15'inden sonraki pazara tesadüf eder. Paskalyanın Hıristiyanlığa Yahudilikteki Pesah'tan geçtiği sanılmaktadır. Bu bayram martın 14'ünden sonra gelen ilk pazar günü başladığı bilinmektedir. Ateş, (1996). Bazı kaynaklara göre de Paskalya mart ayının yirmi birinci gününe denk düşen veya onu izleyen dolunaydan sonraki ilk pazar olarak belirtilir. Boorstin, (1996). Paskalya törenlerine denk düştüğünde Hıristiyanlara karşı yapıldığı belirtilen küfür akşamı törenlerinin bir başka cephesinin de nevrüz törenleri olduğu söylenebilir.

Adı geçen çalışmamızda sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır. Kaynak kişilerin hiçbiri nevrüzden söz etmemiştir. Geleneğin "Küfür Akşamı Törenleri" olduğu anlatılmıştır. Bir zamanlar nevrüz törenleri olarak kutlanırken zamanla gelene-

ğın Hıristiyanların törenlerine karşı bir korunma / tedbir şeklini aldığı anlaşılmaktadır. Bu törenler içinde çocukların rolü görülmez. Ateşten atlama gibi gelenekler 1921 yılında yazılanlara denk düştüğü anlaşılmaktadır. Dobruca'daki Anadolu kökenli Türklerde de bu törenler günümüze kadar ulaşamamıştır. Bu törenlerin farklı bir seyirle asıl mecrandan çıktığı bu yönüyle bazı köylerde Hıristiyan komşularıyla kavga ve çekişmelerin yaşandığı görülmüştür. Zamanla da yapılmaz olduğu anlaşılmaktadır. Önal, (1996).

Dobruca'da hem Tatar Türkleri hem de Anadolu'dan giden Osmanlı Türkleri, nevrüz geleneklerini bir zamanlar kutlamakta idiler. Zamanla, çeşitli sebeplerden dolayı, gelenek zayıflamış ve yapılmaz olmuştur. Geleneklerin ardından o törenleri anlatan ve en akılda kalan yönünün

KAYNAKLAR

- ATES, Ali Osman 1996, İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetler, Beyan Yayınları, İstanbul.
- BOORSTIN, Daniel J. 1996 Keşifler ve Buluşlar. (Çev. Fatoş Dilber) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- DECEI, Aurel 1945, "Dobruca", İslâm Ansiklopedisi, c.III.
- DUMITRESCU, İ. 1921, "Sârbâtorile La Tâtari" Analele Dobrugei. Sayı II (Aprile-Junie).
- EKREM, Mehmet Ali 1981, Bülbül Sesi. Kriterion Yayın Evi, Bükreş.
- EKREM, 1994, Din Istoria Turcilor Dobrogeni Kriterion Yayın Evi, Bucureşti.
- ERGİN, Muharrem 1989, Dede Korkut Kitabı I Giriş-Metin-Faksimile. 2.b. TDK Yayınları, Ankara.
- GÖKBİLGİN, Tayyip 1957, Rumeli'de Yörükler. Tatarlar ve Evlâd-ı Fatihan. İstanbul.
- İNDRALİYEV, İsa 1995, "Nevruz Bayramında Nogay Halk Adetleri" (Çev: Mariyam Bulga-rova ve Celalettin Erbay) Nevruz , Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- NAGI, Ali Geafer 1963, "Notes concernant les coutumes et le folklore de la population tata-re de la Republique Populaire Roumaine"
- nevrüz türküsü olduğu anlaşılmaktadır. Bu türkü geleneğin son kalıntısı gibi, halkın hafızasında kayıplarıyla birlikte canlıdır. Sadece yaşlıların hafızalarında kalan nevrüz törenleri günümüzde uygulanmamaktadır. Bu gelenek zamanla Tepreş veya Hıdırellez törenlerine devamını bırakır duruma gelmiştir.
- Zamanla kaybolan geleneğin bir hatırası olan nevrüz türküsü 1990'lı yıllara kadar gelmiştir. On kıta kadar girişi olan bir türkünün, elimizdeki kıtalardan çok daha fazla uzun olacağı kesindir. Burada, zamanla bir geleneğin ve bu gelenek içinde yer alan türkünün nasıl bir değişime ve kayba uğradığı gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Geleneklerin bir parçası olarak, türkülerin yaşama gücünün törelerden daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.
- Studia et acta orientalia. IV-1962, extrait.
- NAGI, Ahmet, G. Ali, Memet Ablai, Nuri Vuap, 1980. Boztorgay, Kriterion Yayınevi, Bükreş.
- ÖNAL, M. Naci 1998 Dobruca Türkleri. Trabzon Türk Ocağı Yayını, Trabzon, 1998.
- ÖNAL, Mehmet Naci 1995 "Dobruca Türklerinde Hıdırellez Geleneği" Renkler.
- ÖNAL, M. Naci 1996, "Dobruca Türkleri'nde Küfür Akşamı Törenleri" Türk Kültürü. Sayı 403.
- ÖZKAN, İsa 1995, "Tatar ve Uygur Türklerinde Nevruz Bayramında Şiir Söyleme Geleneği" Nevruz , Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- RASANEN, Martti 1969, Versuch Etmologischen Worterbuchs Der Türksprachen. Helsinki.
- MANYE, Tayme. 1994 "Nâürez İlahisi", Karadeniz. Sayı (27) ; 3-.,4.
- ÜLKÜSAL, Müstecib 1966 Dobruca ve Türkler. T.K.A.E Yayını, Ankara.
- YUSUF HAS HACİB, 1069, Kutadgu Bilig. (Çev. Reşid Rahmeti Arat), 6.b. TTK Yayınları, Ankara.
- ZİYAEDDİN, İsmail H.A. 1992, Tov Şiirler. Kriterion Yayın Evi, Bükreş.

NEVROOZ TRADITION OF TATAR TURKS IN DOBRUCA**Ass. Prof. Mehmet Naci ÖNAL***Muğla University***ABSTRACT**

Dobruca territory has been annexed by the Turks in 1393. As a result of 1878 Ottoman Russian War Turks left Dobruca and after Berlin Treatment, it became a part of Romanian territory.

According to official figures in Dobruca, 29 533 Tatar Turks and 24 449 Ottoman Turks formerly immigrated from Anatolia, have been living there. These figures are disputable. It has been remarked by the authorities that Turkish population in the area (Tatars and ottoman Turks) is approximately 100 000.

In this study our aim is to find out Nevrooz tradition of Tatar Turks living in Dobruca. Meanwhile we tried to follow the order of tradition from the first written document up to now.

Previous researches on Nevrooz tradition has been studied in a chronological order. How the traditions deformed in the course of time has been displayed. Every study dealt with, has been exposed to the readers by studying on carefully and information about Nevrooz has been present by this method. Whilst studying Nevrooz ballads, it can easily be observed that in the course of time the traditions disappeared but ballads existed. From this point of view ballads have been studied and losses, similarities and differences in ballads in the course of time have been dealt with.

These studies have been dealt with from the point of content.

In the conclusion part there is a comparison of traditions of Ottoman Turks in Dobruca.

Key Words:

**Nevrooz, Nevrooz Ceremonies, Nevrooz Ballad, Deficiencies
Which took place in the course of time**

Новрузские Традиции у Татар Добруджи

Доц. Др. Мехмет Наджи Онал

Отдел Турецкого Языка и Литературы Университета Муглы

РЕЗЮМЕ

Добруджа была завоевана турками в 1393 г. В результате турецко-русской войны в 1878 г. Турки потеряли Добруджу и она, согласно Берлинскому соглашению, стала частью Румынской территории.

Согласно официальным цифрам, в Добрудже проживают 29533 татар, а также 24449 турков, предки которых в свое время переселились из Анатолии. Эти цифры не достоверные. Само тюркское население знает, что число татар и турков - около сто тысяч.

Нашей целью в этом исследовании является описание новрузских традиций татаров Добруджи. Мы попытались проследить эти традиции начиная с первых письменных документов до наших дней.

Ранние работы о новрузских традициях учтены в хронологическом порядке. Было показано как эти традиции стали уменьшаться с течением времени. Каждая работа изучена в отдельности и представлена информация о новрузе. Обстоятельно изучив новрузские традиции и песни, мы видим, что не традиции, а песни выдержали испытание времени. С этой точки зрения песни стали предметом специального изучения в историческом плане. Это исследование касается только их содержания.

В заключении мы провели сравнение с новрузскими традициями турков Добруджи.

Слова-ключи

Новруз, Новрузские традиции, Новрузская песня, Потери, связанные с временем

